

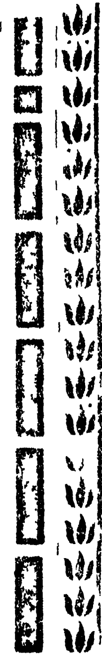

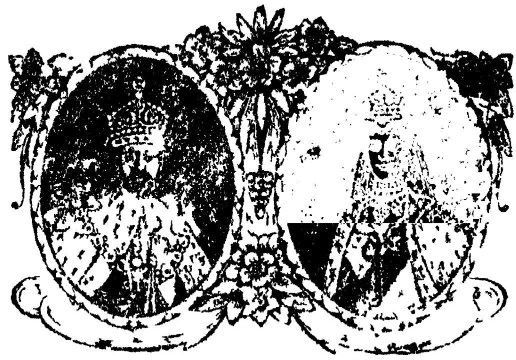
પ્રાથમિક શાળાના —
— ત્રીજા ધોરણ માટે.

આપોઆપ બુદ્ધિ ખીલવવાનું સાધન.

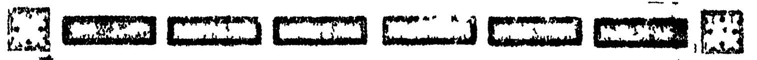
મુખગણિત શિક્ષક. ભાગ ૪.

રચનાર-
છગનલાલ મોતીરામ શાહ,
“બાળ શિક્ષક” વગેરેના કર્તા.
શાહપોર સુરત.

કિંમત રૂ. ૦ ૧-૯.

દેશી રાજ્યોમાં ટેક્સ્ટ બુકસ, ઈનામ અને લાયબ્રેરી માટે મંજુર થએલો અને કેળવણી ખાતાના અધિકારી સાહેબો તેમજ વિદ્વાન સદ્‌ગૃહસ્થોના ઉત્તમ સર્ટિફિકેટ પામેલો.

પ્રાથમિકશાળાના ત્રીજા ધોરણનો.

મુખગણિત શિક્ષક. ભાગ ૪.

રચનાર, છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

શાહપોર–સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર–સુરત.

સુધારેલી વધારેલી આવૃત્તિ ૪થી. પ્રત. ૩૩૦૦

શા. ખુબચંદ અમીચંદના ધી સુરત. જૈન એનજીન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં પ્રભુશંકર નરભેરામ વ્યાસે છાપ્યું ઠે ખપાટીયા ચકલા સુરત.

સંવત્ ૧૯૭૩. સને ૧૯૧૭.

કિંમત રૂ. ૦-૧-૯.

ચોથી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આ ચોથી આવૃત્તિ પુષ્કળ સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડી છે. આશા છે કે એ વધારે ફળપ્રદ થઇ પડશે.

પહેલી આવૃત્તિને માટે કેળવણીખાતાના અધિકારી સાહેબોએ અને વિદ્વાન સદ્દગૃહસ્થોએ પોતાના અભિપ્રાયો મોકલેલા, તેમજ જે દેશી રાજ્યોએ મંજુર કરેલા છે, તેમને ખરા અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનવાની તક લઉં છું.

શાહપોર-સુરત. } લિ૦ સેવક,
તા. ૧-૨-૧૭ } છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પહેલી આવત્તિની પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી પ્રાથમિકશાળાના નવા ત્રીજા ધોરણમાં મુખગણિતનો અભ્યાસક્રમ નીચે પ્રમાણે છે,-"પહેલા ત્રણ વર્ષમાં શીખી ગએલા આંક અને કોષ્ટકાનો ઉપયોગ થાય એવું મુખગણિત"

આ મુજબ આ બુકમાં બીજા ધોરણમાં શીખી ગએલા પોણા અને સવાયા એ બે આંકના સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર અને ભાગાકારથી થતા વ્યાવહારિક ઉપયોગના બે મનોયત્નો પ્રથમ આપવામાં આવ્યાં છે. તેમાંનાં વિવિધ જાતના હિસાબોના જેવાજ બીજા અનેક હિસાબો શિક્ષકો પૂછી શકશે તો નિઃશક આંક અને તેનો ઉપયોગ શિષ્યોને પાકો થશે

ત્રીજા ધોરણમાં તોલમાપ, લુગડાનાં માપ, ભરતરનાં માપ, અને વખતના સ્થાનિક કોષ્ટકો ચલાવવાનાં છે તે પણ આમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

આ પુસ્તકમાં બીજા ધોરણમાં શીખવાએલી શેર અને મણની ધાતોનો ઉપયોગ થાય એવા હિસાબ પણ આપવામાં આવ્યા છે.

પહેલા ધોરણમાં શીખી ગએલા આંકનો સવિસ્તર ઉપયોગ જો કે **બીજા ધોરણના "મુખગણિત શિક્ષક"** માં આપવામાં આવ્યો છે, છતાં અભ્યાસક્રમ પ્રમાણે પાછલાં સઘળા ધોરણોના આંકનો શીખવાઇ ગએલો ઉપયોગ આ ધોરણમાં પણ પુનરાવર્ત્તન તરીકે પૂછવો જોઇએ. તે પ્રમાણે આ બુકની છેવટે આંક અને ધાતોના વ્યાવહારિક પરચુરણ હિસાબોનું વિશાળ મનોયત્ન આપવામાં આવ્યું છે, તેમાં પાછલાં બધાં ધોરણના આંકનો તથા ધાતોનો ઉપયોગ ચઢતા ક્રમથી આપવામાં આવ્યો છે. તા૦ ૧૧-૬-૧૯૧૪

શાહપોર
સુરત. } લિ૦ સેવક,
છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

અભિપ્રાયો.

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા વિષે

શ્રીયુત ભાઇચંદ પુંજાદાસ શાહ.

મહીકાંઠા એજન્સિની ભૂગોળ વગેરેના કર્તા.

સાદરા તાલુકા સ્કૂલના હેડમાસ્તર સાહેબ.

પોતાના તા. ૧૫-૭-૧૫ના પત્રમાં લખે છે કેઃ—

“ત્રીજા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતની ભૂગોળ શીખવા તથા શીખવવા માટે શિષ્ય શિક્ષક બંનેને આ પુસ્તક સાધનરૂપ છે, અને તે બંનેને ઉપયોગી છે. શિક્ષકને નોંધ કાઢવાની મહેનત બચે છે. અને વિદ્યાર્થીને શિક્ષકની મદદ વિના ભૂગોળનું જ્ઞાન મળી શકે તેમ છે. એકંદરે આપનો પ્રયાસ જનસમુહને ઘણો આદરણીય અને ઉપયોગી થઇ પડવાનો છે.”

મહેરબાન કાઠિઆવાડના એજંટ ટુ ધ ગવર્નર સાહેબ બહાદુરે હુ૦ નં૦ ૪૧૭૧ તા. ૨૬-૭-૧૫થી એજન્સિની સવ સ્કૂલોમાં લાયબ્રેરી માટે સુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” મંજુર કર્યો છે.

પ્રકરણ ૧. આંકનો ઉપયોગ.

મનોયત્ન ૧.

૧) ૫ એટલે કેટલા દશક? ૨॥ એટલે કેટલા દશક? ૭॥ એટલે કેટલા દશક?

૨) ૧૨॥; ૧૫; ૧૭॥; ૭૫; ૮૭॥; ૨૫ના દશક કેટલા?

૩) ૫૦ એટલે કેટલા સો? ૨૫ એટલે કેટલા સો? ૭૫ એટલે કેટલા સો?

૪) ૧૨૫; ૧૫૦; ૧૭૫; ૨૫૦; ૩૭૫ ના સો કેટલા?

૫) ૦॥ દશક; ૦। દશક; ૦॥। દશકના એકમ કેટલા?

૬) ૦॥ સો; ૦। સો; ૦॥। સો; ૧। સો; અને ૨॥ સો એટલે કેટલા?

૭) ૧૬×૦।; ૩૨×૦॥; ૪૮×૦॥।; ૫૮×૧।; કેટલા?

૮) ૧૬×૨॥; ૩૨×૫; ૪૮×૭॥; ૫૮×૧૨॥; એટલે કેટલા દશક?

૯) ૮×૦।; ૧૫×૦॥; ૩૫×૦॥।; ૪૩×૧।; ૫૪×૧॥; ૬૭×૨॥ કેટલા?

૧૦) ૮×૨૫; ૧૫×૫૦; ૩૫×૭૫; ૪૩×૧૨૫; ૫૪×૧૫૦; ૬૭×૨૫૦ એટલે કેટલા સો?

૧૧) ૨૭×૨૫; ૨૭×૫૦; ૧૨૫×૧૩; ૨૫૦×૬૩; ૧૫૦×૩૭; ૭૫×૩૬; એટલે કેટલા સો?

૧૨) ૫૦-૨૫; ૭૫-૫૦; ૧૨૫-૭૫; ૧૫૦-૧૨૫; ૧૭૫-૫૦; ૨૨૫-૧૫૦; ૮૭૫-૧૨૫; ૭૫૦-૨૫૦; ૧૨૫૦-૨૫૦ ૧૨૫૦-૧૨૫; ૭૫૦-૫૦૦; ૩૫૦૦-૨૫૦; ૩૭૫૦-૭૫૦; ૨૨૫૦-૧૧૨૫ કેટલા?

૧૩) ૧૦૦૦÷૧૨૫; ૧૫૦૦÷૧૫૦; ૨૨૫૦÷૭૫; ૭૫૦÷૧૦; ૨૫૦૦÷૨૫ એટલે કેટલા?

પ્રકરણ ૨.

કોષ્ટકો.

અર્થદર્શક પરિમાણો.

(૧) ચલણા નાણાનું કોષ્ટક

૧॥ પાઈ	=૧	અધેલો.
૩ પાઇ	=૧	પૈસો (સવાકો)
૨ પૈસા	=૧	ઢબુ (અઢીકો)
૪ પૈસા	=૧	આનો,
૨ આના	=૧	બેઆની.
૨ બેઆની	=૧	પાવલી.
૨ પાવલી	=૧	અડધો.
૨ અડધા	=૧	રૂપીઓ.
૧૫ રૂપીઆ	=૧	ગીન્ની.

(૨) સરકારી હિસાબમાં.

૧૨ પાઇ	=૧	આનો.
૧૬ આના	=૧	રૂપીઓ.

(૩) વેપારી હિસાબનું

૧૬ વીસવાસી	=૧	બદામ.
૧૬ બદામ	=૧	દોકડો.
૧૦૦ બદામ	=૧	આનો.
૧૦૦ દોકડા	=૧	રૂપીઓ.
૧૬૦૦ બદામ	=૧	રૂપીઓ.

ભારદર્શક પરિમાણો.

(૪) દેશી સાધારણ તોલનું.

૨॥ રૂપીઆભાર	=૧	અધોળ.
૪॥ જુના પૈસાભાર	=૧	અધોળ.
૪॥ ટાંક	=૧	અધોળ.
૨ અધોળ	=૧	નવટાંક
૨ નવટાંક	=૧	પાશેર
૨ પાશેર	=૧	અચ્છેર
૨ અચ્છેરે	=૧	શેર

૪૦ રૂપીઆભાર	=૧	શેર
૭૨ જુના પૈસાભાર	=૧	શેર
૯૬ નવા પૈસાભાર	=	શેર
૪૦ શેર	=૧	મણ
૫ મણ	=૧	કોથળો
૭ મણ	=૧	નાનો હારો
૧૨ મણ	=૧	માણી.
૧૬ મણ	=૧	કળશી.
૨૦ મણ	=૧	ખાંડી
૨૧ મણ	=૧	મોટો હારો
૨૪ મણ	=૧	ભાર,

૩૦ મણ =૧ ગાડી.
૩૨ મણ =૧ બેડીઉં.
૪૦ મણ =૧ મુડો.
૧૦૦ મણ =૧ મોટો મુડો.

(૫) રૂ તથા કપાસ તોળવાનું

૪૮ શેર=૧ ધડી
૦ ધડી=૧ ભાર.

(૬) મુંબઇમાં ચાલતું માપ.

૨ નવટાંક =૧ પાશેર
૨ પાશેર =૧ ટીપરી
૨ ટીપરી =૧ શેર.
૪ શેર =૧ પાયલી.
૧૬ પાયલી =૧ ફરો. (મણ)
૮ ફરા =૧ ખાંડી.
૨૫ ફરા =૧ મુડો.

(૭) સોનું રૂપું તોળવાનું (દેશી)

૬ ચોખાભાર=૧ રતી.
૪ મગ =૧ રતી
૩ રતી =૧ વાલ.
૧૬ વાલ =૧ ગદીઆણો
૨ ગદિઆણો-૧ તોલો.
૩૨ વાલ =૧ તોલો.

(૮) દક્ષિણમાં ચાલતું.

૮ રતી =૧ માસો.
૧૨ માસા =૧ તોલો.

(૯) ગણત્રીનું કોષ્ટક

૧૨ નંગ =૧ ડઝન.
૧૨ ડઝન =૧ ગ્રોસ (ગ્રુસ)
૨૦ નંગ =૧ કોડી (કુંડી)
૧૦૦ નંગ =૧ સેંકડો.
૧૦સેંકડા =૧ હજાર.

(૧૦) કાગળ ગણવાનું.

૨૪ તાર=૧ ધા (દસ્તો)
૨૦ ધા =૧ રીમ.
૧૦ રીમ=૧ ગાંસડી.

મહત્વદર્શક પરિમાણો.

(૧૧) કપડાં ભરવાનું.

૨ આંગળ=૧ તસુ.
૧૨ તસુ =૧ ફુટ.
૨ ફુટ =૧ ગજ.
૨૪ તસુ =૧ ગજ.
૩ ફુટ =૧ વાર.
૩૬ તસુ =૧ વાર.
૨૦ તસુ =૧ હાથ

(૧૨) અંતર માપવાનું (દેશી)

૮ ઉભાજવ=૧ આંગળ.
૪ આંગળ =૧ મુઠ્ઠી.
૩ મુઠ્ઠી =૧ વેંત.
૨ વેંત =૧ હાથ.
૪ હાથ =૧ દંડ.
૨૦૦૦ દંડ =૧ ગાઉ.
૪ ગાઉ =૧ જોજન.
૧ ગાઉ =૨।। માઇલ

---

(૧૩) દેશી ચોરસ માપ.

૨૦ કાઠી=૧ વસો.
૨૦ વસા=૧ વીંઘુ

કાળદર્શક પરિમાણો.

(૧૪) વખત જાણવાનું કોષ્ટક
૬૦ ‍વિપળ=૧ પળ.
૬૦ પળ=૧ ઘડી.
૭।। ઘડી=૧ પહોર
૮ પહોર } =૧ દિવસ
૬૦ ઘડી }
૭ દિવસ=૧ અઠવાડીઉં
૧૫ દિવસ=૧ પખવાડીઉં
૩૦ દિવસ=૧ મહીનો.
૧૨ મહીના=૧ વર્ષ.
૫૨ અઠવાડીઆં=૧ વર્ષ.
૩૬૦ દિવસ=૧ વર્ષ.

---

૬૦ સેકંડ=૧ મિનિટ.
૬૦ મિનિટ=૧ કલાક.
૨૪ કલાક=૧ દિવસ.
૨।।પળ=૧ મિનિટ.
૨૪ મિનિટ=૧ ઘડી.
૨।।ઘડી =૧ કલાક
૩ કલાક=૧ પહોર.

પ્રકરણ ૩.

પૌણાનું મુખગણિત.

મનોયત્ન ૨.

૧) અર્ધો ને પાવલી મળીને કેટલા રૂપીઆ થાય ?
૨) ૦।।। ગજ લુગડું હતું બીજું ૦।।। ગજ લીધું તો કેટલું થયું ?

૩) ૨૭માં ૦॥। ઉમેરૂં તો કેટલા થાય ?
૪) ૬૨॥ મણ ઘઉં હતા બીજા ૦॥। મણ લાવ્યો તો કેટલા થાય?
૫) ૪૫+૦॥।; ૪૭॥+૦॥।; ૩૭।+૦॥।; ૬૯॥।+૦॥। કેટલા ?
૬) ૦॥।+૪૫॥।; ૦॥।+૬॥।, ૦॥।+૪૮॥। કેટલા ?
૭) કઇ સંખ્યામાંથી ૦॥। લઇએ તો ૪૫॥।, ૪૮, ૩૮।,ને ૭૦॥ રહે?
૮) ૧૨ અડધા અને ૧૨ પાવલા મળીને કેટલા રૂપીઆ થાય ?
૯) ૧॥ શેર દૂધમાંથી ૦॥। શેર ઢોળાઇ ગયું તો કેટલું રહ્યું ?
૧૦) મારી પાસે રૂ. ૦॥ છે તેમાં શું ઉમેરૂં તો રૂ. ૦॥। થાય ?
૧૧) મારી પાસે રૂ. ૧૬॥ હતા તેમાંથી રૂ. ૦॥। ખોવાઇ ગયો તો કેટલા રહ્યા ?
૧૨) રૂ. ૨૪માંથી રૂ. ૦॥। ખરચ્યો તો બાકી શું રહ્યું ?
૧૩) ૬૫।-૦॥।, ૬૭॥-૦॥।; ૪૮॥।-૦॥।; ૬૩॥।-૦॥। કેટલા થાય?
૧૪) ૧૭×૦॥।; ૨૩×૦॥।; ૪૭×૦॥।; ૯૯×૦॥।; ૬૯×૦॥।; કેટલા ?
૧૫) એક તપેલામાં ૦॥। મણ દૂધ માય તો એવા ૮ તપેલામાં કેટલા મણ દૂધ માય ?
૧૬) એક રૂપીઆનું ૦॥। ગજ તો રૂ. ૫૭નું કેટલું ?
૧૭) ૦॥। ગજનું એક પાટલુન થાય તો ૨૮ પાટલુનમાં કેટલા ગજ લુગડું વપરાશે ?
૧૮) રૂ. ૦॥। નું એક શેર તો ૨૪ શેરનું શું ?
૧૯) એક આનાનું ૦॥। શેર તો ૨૪ શેરનું શું ?
૨૦) એક છોકરાને રૂ. ૦॥। આપીએ તો ૨૭ છોકરાને આપવા કેટલા રૂપીઆ જોઇએ ?
૨૧) એક શીશીમાં ૦॥। શેર સાહી માય તો ૬૮ શીશીમાં કેટલી માશે?
૨૨) મહીને ૦॥। મણ ચોખા જોઇએ તો ૨૭ મહીનામાં કેટલા જોઇએ?

૨૩) એક માણુસને ૦॥। શેર અનાજ જોઇએ તો ૬૧ માણુસને કેટલું જોઇએ ?

૨૪) એક શેર બદામનો રૂ. ૦॥। પડે તો ૧૨ શેરનું શું બેસે ?

૨૫) ૨૪ આખાના પોણા કેટલા ? ૩૬ પોણાના આખા કેટલા ?

૨૬) પોણા રૂપીઆના પૈસા કેટલા ?

૨૭) ૫૯ પોણું ? ૬૯ પોણું ? ૭૯ પોણું ? ૪૯ પોણું કેટલા ?

૨૮) ૫૨ પોણાના આખા કેટલા ? ૬૪ પોણાના આખા કેટલા ?

૨૯) પોણાની ચચ્ચારની પલાખી બોલો.

૩૦) પોણાની બબ્બેની પલાખી લખો.

૩૧) એક કડીઓ દરરોજ રૂ. ૦॥। કમાય તો ૮ કડીઆ ૨૯ દિવસમાં શું કમાશે ?

૩૨) રૂ. ૫॥ની મણ ખાંડ મળે તો ૨૭ મણનું શું ?

૩૩) પોણા રૂપીઆમાં ૩ પૈસા ઓછા છે તો કેટલા હશે ?

૩૪) કેટલા પાવલા મળીને પોણો રૂપીઓ થાય ?

૩૫) પોણા કાગળમાંથી ૦। કાગળ કેટલા થશે ?

૩૬) જેટલા અડધા તેટલીજ પાવલીઓ કેટલી વખત લઇએ તો ૬૯ થાય ?

૩૭) રૂ. ૩૩માંથી પોણો રૂપીઓ કેટલા છોકરાને અપાય ?

૩૮) રૂ, ૬૦ છે ને છોકરા ૮૦ છે તો દરેકને શું મળશે ?

૩૯) રૂ. ૩૩ છે તેમાં પોણો રૂપીઓ કેટલીવાર ઉમેરૂં તો રૂ. ૪૫ થાય ?

૪૦) ૦॥। ગજ બનાતનો રૂ. ૧ બેસે તો ૨૭॥। ગજનું શું બેસશે ?

૬૮૭૯

૪૧) ૯૬ કોટની શીવડામણી રૂ. ૭૨ બેઠી તો એક કોટની શી?
૪૨) કેટલા પોણા હોય તો ૩૯ આખા થાય?
૪૩) ૫૬ા ગજ કપડામાંથી ૦ાા ગજના કેટલા રૂમાલ થાય?
૪૪) રૂ. ૨૭ના ૩૬ પહેરણ મળે તો એક પહેરણનું શું?
૪૫) કેટલા પોણે ૬૯? કેટલા પોણે ૨૯ા? કેટલા પોણે ૭૨ાા?
૪૬) પોણો કેટલીવાર લઇએ તો ૩૩ાા થાય?
૪૭) ઘોડાને રોજ ૦ાા શેર ચંદી જોઇએ તો ૪૮ શેર કેટલા દિવસ ચાલશે?
૪૮) કેટલા પોણે ૯, ૧૫, ૨૭, ૪૨, ૭૨?
૪૯) ૩૯ પેંડામાંથી ૦ાા પેંડો કેટલા છોકરાને અપાય?
૫૦) ૦ાા આનાનું શેર કોળું મળે તો રૂ. ૦ાાનું કેટલું આવે?
૫૧) પોણો હજાર તે કેટલા? પોણો સો લખો? પોણીસો લખો?
૫૨) કેટલા પોણા હોય તો પુરેપુરા આખા થાય?

સવાયાનું મુખગણિત.

મનોયત્ન ૩.

૧) રૂપીઓ ને પાવલી મળીને કેટલા રૂપીઆ થાય?
૨) ૪૩ાા માં ૧ા ઉમેરૂં તો કેટલા થાય?
૩) ૬૮ાા રૂપીઆ હતા ને મારા ભઈ ૧ા રૂપીઓ આપે તો મારી પાસે કેટલા રૂપીઆ થાય?
૪) ૩૮ાા+૧ા, ૬૭ા+૧ા, ૫૬+૧ા, ૭૦+૧ા કેટલા?
૫) ૧ા+૪૫, ૧ા+૪૭ા, ૧ા+૩૬ા, ૧ા+૭૮ાા કેટલા?
૬) મારી પાસે રૂ. ૭૮ાા છે તેમાંથી ૧ા રૂપીઓ ખરચ્યો તો શું બાકી રહ્યું?

૭) રૂ. ૪૫ માંથી ૧। રૂપીઓ ધર્માદા કર્યો તો કેટલા રહ્યા ?

૮) ૭૮।।।–૧।, ૫૭।।–૧।, ૩૬।–૧।, ૧૦૦–૧। કેટલા ?

૯) ૪૦–૩૮।।।, ૬૮।।।–૬૭।।, ૮૨।।–૮૧।, ૭૧।–૭૦ કેટલા ?

૧૦) સવા રૂપીઆમાં શું ઉમેરીએ તો ૨।। રૂપીઆ થાય ?

૧૧) રૂ. ૩।।। છે ૫ રૂપીઆ કરવા છે તો કેટલા ખૂટે ?

૧૨) ૯૯×૧।, ૭૫×૧।, ૬૯×૧।, ૫૯×૧।, ૭૯×૧। કેટલા ?

૧૩) ૩૭×૧।, ૭૭×૧।, ૯૫×૧।, ૭૦૦×૧। કેટલા ?

૧૪) ૧। રૂપીએ શેર તો ૩૯ શેરનું શું ?

૧૫) એક બંડીમાં ૧। ગજ કપડું જાય તો ૪૫ ગજમાંથી કેટલી બંડી થશે ?

૧૬) એક કડીઓ રોજ ૧। રૂપીઓ કમાય તો ૩૯ દિવસમાં શું કમાશે ?

૧૭) ૭૨ તપેલી લેવી છે એક તપેલીનું વજન ૧। શેર થાય છે તો બધી તપેલીનું વજન કેટલા મણ થશે ?

૧૮) રોજ ૧। શેર લોટ વપરાય તો ૩૦ દિવસમાં કેટલો વપરાશે ?

૧૯) એક છોકરો ૧। દૂધ પીએ તો ૬૭ છોકરા કેટલું દૂધ પીશે ?

૨૦) ૩૩ રૂપીએ મણ બદામ મળે તો ૧। મણનું શું બેસશે ?

૨૧) સવાયાની ચચ્ચારની પલાખી સવળી ને અવળી બોલો.

૨૨) સવાયાની બબ્બેની પલાખી સવળી ને અવળી બોલો.

૨૩) ૯૯×૧।થી ૭૯×૧। સુધી ઉલટા બોલો.

૨૪) જેટલા રૂપીઆ તેટલાજ પાવલા ૪૩ વખત લઈએ તો કેટલા રૂપીઆ થાય ?

૨૫) રૂ. ૧નું ૧। શેર ઘી મળે તો ૪૩ રૂપીઆનું કેટલું આવે ?

૨૬) એક આનાનું ૧। શેર દાળુ મળે તો રૂ. ૩)નું કેટલું આવશે ?

૨૭) હું ૪૧ માણસ પાસે સવા સવા રૂપીઓ માગું છું તો મારૂં કુલ લેણું કેટલું હશે ?

૨૮) એક શેર ધાણાનો સવા આનો બેસે તો ૭ શેર ધાણાનું શું આપવું પડશે ?

૨૯) ૧૨ સુથારને રોજના સવા રૂપીઆ લેખે ૮ દિવસના કેટલા રૂપીઆ મળશે ?

૩૦) ૧૫ રૂપીઆને ૧૫ પાવલી મળીને કેટલા રૂપીઆ થાય ?

૩૧) મણ સાકરના રૂ. પા બેસે તો ૨૯ મણનું શું બેસે ?

૩૨) કેટલા પાવલાં મળીને સવા રૂપીઓ થાય ?

૩૩) સવા રૂપીઆમાં ૦ા રૂપીઓ કેટલી વાર છે ?

૩૪) સવા કાગળમાંથી ૦ા કાગળ કેટલા થશે ?

૩૫) ૮૫ રૂપીઆમાં સવા રૂપીઓ કેટલી વાર છે ?

૩૬) ૮૦ છોકરા વચ્ચે ૧૦૦ રૂપીઆ વહેંચીએ તો દરેકને શું મળે ?

૩૭) સવા શેર વેગણનો એક આનો તો ૫૮।।। શેર વેગણનું શું ?

૩૮) એક કોટની સીવડામણી ૧ા રૂપીઆ લેખે દરજીને મેં ૪૭ાા રૂપીઆ આપ્યા ત્યારે કેટલા કોટ શીવડાવ્યા હશે?

૩૯) ૯૦ રૂપીઆમાંથી સવા સવા રૂપીઆની કેટલી ઢગલીઓ થશે ?

૪૦) એક તાકામાં ૪૭ાા ગજ કપડું છે તેમાંથી સવા સવા ગજના કેટલા પહેરણ થશે ?

૪૧) ૫૫ રૂપીઆમાં ૪૪ ટોપી લીધી તો એક ટોપીની કેટલી કિંમત પડી ?

૪૨) કેટલી વાર સવા લઇએ તો ૮૮।।।; ૭૩।।।; ૪૬ા; ૧૦૭ાા; ૮૭ાા થાય ?

૪૩) એક હજામતનો ૧ા આનો આપવો પડે છે મેં હજામને રૂ. ૫ આપ્યા ત્યારે કેટલી હજામત કરાવી હશે ?

પ્રશ્નોત્તર માળા દોઢ આનો.

૪૪) ૪૨॥ રૂપીઆમાંથી સવા રૂપીઆ વાળી કેટલી છત્રીઓ આવશે ?
૪૫) કેટલા સવા ૪૫ ? કેટલા સવા ૫૬ ? કેટલા સવા ૪૮॥ ?
૪૬) ૪૪ વાર સવા રૂપીઓ લેવાને બદલે ૨॥ રૂપીઆ કેટલી વાર લઇએ તો ચાલે ?
૪૭) કેટલા સવા હોયતો પુરેપુરા આખા થાય ?
૪૮) ૧॥ આને શેર હળદર મળે તો ૧॥ રૂપીઆની કેટલી આવે ?

શેરની ધાતનો ઉપયોગ.

મનોયત્ન ૪.

૧) રૂપીઆભાર ઘી લીધું એમાં શું સમજ્યા ?
૨) પૈસો એટલે શું ? પૈસો ને પૈસાભાર; રૂપીઓ ને રૂપીઆભારમાં ફેર શું તે સમજાવો,
૩) અધોળના રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?
૪) અધોળ તોળવા માટે કેટલા રૂપીઆ મૂકવા ? કેટલા પૈસા મૂકવા?
૫) ૨॥ રૂપીઆનો ભાર કેટલા પૈસાના ભાર બરાબર છે ?
૬) ૪॥ પૈસા મૂકીને તોળવાને બદલે કેટલા રૂપીઆ મૂકીને તોળીએ તો ચાલે ?
૭) અધોળ દરાખ લીધી બીજીવાર અધોળ લીધી કેટલી થઇ ?
૮) અધોળ બે વખત લેવાને બદલે એકી વખતે કેટલું લેવું ?
૯) નવટાંકના અધોળ કેટલા ? કેટલા અધોળાનો નવટાંક થાય ?
૧૦) નવટાંકના રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?
૧૧) નવટાંક તેલમાંથી ૪॥ પૈસાભાર ઢોળાઇ ગયું કેટલું રહ્યું ?
૧૨) ૪॥ પૈસાભાર બદામમાં ૨॥ રૂપીઆભાર એલચી નાખી તો કેટલું વજન થયું ?

૧૩) પાશેરના નવટાંક; કેટલા? અધોળ કેટલા? રૂપીઆભાર કેટલા? પૈસાભાર કેટલા?

૧૪) ૨ નવટાંક; ૪ અધોળ; ૧૦ રૂપીઆભાર ૧૮ પૈસાભાર કયા કાટલાની બરાબર છે?

૧૫) ૧૦ રૂપીઆ, ૧૮ પૈસા, ૨ નવટાંક, ૪ અધોળ એમાં ભાર કોનો વધારે?

૧૬) ૪॥ પૈસાભાર ખાંડ, અધોળ ઘી અને નવટાંક લોટ લીધો તો બધું મળી કેટલું વજન થયું?

૧૭) પાશેર મધમાંથી અધોળ વપરાયું તો કેટલું રહ્યું?

૧૮) ૨॥ રૂપીઆભાર મરી, ૨॥ રૂપીઆભાર તજ, અને ૪॥ પૈસાભાર એલચીમાં કેટલી સૂંઠ નાખું તો પાશેર વજન થાય?

૧૯) પાશેર કોની કોની બરાબર છે? પાશેર ને પાશેર કેટલું?

૨૦) કેટલા પાશેરા હોય તો અચ્છેર જેટલું વજન થાય?

૨૧) અચ્છેરના પાશેરા કેટલા? નવટાંકા કેટલા? અધોળા કેટલા? રૂપીઆભાર કેટલા? પૈસાભાર કેટલા?

૨૨) અચ્છેર કોની કોની બરાબર છે?

૨૩) અચ્છેર ઘીમાંથી વાપરતાં ૩ અધોળ રહ્યું ત્યારે કેટલું વપરાયું?

૨૪) ૩ વાર નવટાંક સાહી લીધી પણ શીશીમાં અચ્છેર માય છે તો શીશી ભરવાને બીજી કેટલી લેવી?

૨૫) અચ્છેર લોટ ને પાશેર ઘી મળી કેટલું વજન થયું?

૨૬) પોણોશેરના પાશેરા કેટલા? નવટાંકા કેટલા? અધોળા કેટલા? રૂપીઆભાર કેટલા? પૈસાભાર કેટલા?

૨૭) એકલા રૂપીઆથી પોણાશેર શી રીતે તોળી આપવું?

૨૮) ૧૫ રૂપીઆ છે બીજા કેટલા રૂપીઆ હોય તો પોણો શેર તોળી અપાય ?

૨૯) પોણોશેર કોની કોની બરાબર છે ?

૩૦) પોણોશેર દૂધમાં પાશેર પાણી મેળવ્યું તો કેટલું થયું ?

૩૧) શેરમાંથી કેટલું લઇએ તો પોણોશેર રહે ?

૩૨) શેરના અચ્છેરા કેટલા ? પાશેરા કેટલા ? નવટાંક કેટલા ? અધોળા કેટલા ? રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?

૩૩) શેર કોની કોની બરાબર છે ?

૩૪) આ રેતીના ઢગલામાંથી આ અધોળી વડે નવટાંકી, પાશેરા, અચ્છેરા, અને શેરીઓ બનાવો.

૩૫) નવટાંકની ધાત બોલો. શેરની ધાત બોલો.

૩૬) કેટલી વખત નવટાંક લઇએ તો શેર થાય ? ના શેર લેવું હોય તો નવટાંક કેટલીવાર લેવું ?

૩૭) ૧૬ અધોળ તે કેટલા શેર ? ૭ શેરના ? ૧ાા શેરના ? ૨ાા શેરના ? ાા શેરના ? ૧ા શેરના અધોળ કેટલા ?

૩૮) ૪ શેર તોળવા માટે પાશેરા કેટલા મૂકવા ? ચાર શેરના પાશેરા કેટલા ?

૩૯) ૩૦ રૂપીઆ છે એનો ભાર કેટલો ? એટલોજ ભાર કેટલા પૈસાનો થાય ?

૪૦) ત્રાજવાના એક પલ્લામાં પાંચશેરી મૂકી છે ને સામા પલ્લામાં પાશેરા મૂક્યો છે તો કેટલું તોળશે ?

૪૧) ૨ પાઇની પાશેર દૂધી મળે તો શેરનું શું બેસે ?

૪૨) ૯ પાઇનું શેર દૂધ આવ્યું ત્યારે ાા શેરનું શું આપવું ?

૪૩) ૮ આને શેર બદામ મળે તો પાશેરનું શું આપવું ?

૪૪) બાર વખત અધોળ અધોળ મધ લીધું ત્યારે તે કેટલું થયું ?

૪૫) શેરમાં ૪॥ પૈસાભાર દૂધ ઓછું મળ્યું ત્યારે પોણોશેર કરતાં કેટલું વધારે અથવા ઓછું મળ્યું ?

૪૬) પાંચશેર ને નવટાંક ઘી છે તેમાં કેટલું નાખું તો ૭ શેર થાય?

૪૭) ૮ પૈસાનું શેર દૂધ મળે તો નવટાંકનું શું ? એક પૈસાનું કેટલું આવે ?

૪૮) બે પાઇનું પાશેર દૂધ આવ્યું તો એક આનામાં કેટલું આવશે?

૪૯) ૨॥ શેરના રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?

૫૦) ૧૫ રૂપીઆભાર કેટલા અધોળની બરાબર છે ?

૫૧) દોઢ પાશેર તે કેટલા રૂપીઆભારની બરોબર ?

૫૨) ૧॥ શેર ને ૫ રૂપીઆભારના રૂપીઆભાર કેટલા ?

૫૩) એક પાશેરના નવટાંકા કેટલા ? અધોળ કેટલા ?

૫૪) અઢી પાશેરના નવટાંકા કેટલા ? અધોળ કેટલા ?

૫૫) ૨૦ રૂપીઆભાર તે કેટલા નવા પૈસાભારની બરાબર છે ?

૫૬) કેટલા નવા પૈસાભાર ૧॥ શેર થાય ?

૫૭) પોણોશેર ને નવટાંકના રૂપીઆભાર કેટલા ?

૫૮) શેર ને પાશેરા વડે પોણો શેર શી રીતે તોળી આપવું ?

૫૯) નવટાંક લોટ ને ૪॥ પૈસાભાર ઘી મળી કેટલું વજન થાય ?

૬૦) અચ્છેર બદામ, ૫ રૂપીઆભાર સાકર અને ૯ પૈસાભાર એલચી લીધી તેમાં કેટલો લોટ નાખું તો ૧ શેર વજન થાય ?

૬૧) પોણો શેર ઘીમાંથી ૧૮ પૈસાભાર વપરાયું તો હવે કેટલા શેર રહ્યું.

૬૨) ૩૦ રૂપીઆભાર વધારે કે ૩૬ પૈસાભાર ?

૬૩) નવટાંક, પાશેર, અચ્છેર, પોણોશેર ને શેર તોળવું હોય તો કેટલા રૂપીઆ મૂકવા ?

મણની ધાતનો ઉપયોગ.

મનોયત્ન ૫.

૧) મણના શેર કેટલા ? કેટલા શેરનો મણ ? શેરના રૂપીઆભાર કેટલા ? મણના રૂપીઆભાર કેટલા ?

૨) ૧૧ મણના શેર કેટલા ? ૦ાાા મણના શેર કેટલા ?

૩) ૪૮ શેર તે એક મણથી કેટલું વધારે ? અને સવામણથી કેટલું ઓછું ?

૪) ૧ાા મણમાંથી ૩ શેર લઇએ તો કેટલું રહે ?

૫) ૩૮ શેર ૦ાાા મણથી કેટલું વધારે ? અને મણમાં કેટલું ઓછું ?

૬) ૧૦૦, ૬૦, ૫૦, ૩૦, ૨૦, ૧૦ શેરના મણ કેટલા ?

૭) મણના દશશેરા કેટલા ? પાંચશેરી કેટલી ? અઢીશેરી કેટલી ? સવાશેરી કેટલી ? અધમણીઆ કેટલા ?

૮) ૨ાા મણ ૭ શેરના શેર કેટલા ?

૯) ૧ા મણની પાંચશેરી કેટલી ? અઢીશેરી કેટલી ?

૧૦) ૧ાા મણમાંથી પાંચશેર કેટલી વખત આપી શકાય ? ૧ા શેર કેટલી વખત આપી શકાય ?

૧૧) ૨૫ શેરમાં ૫ શેર નાખીએ તો કેટલા મણ થાય ? ૫ શેર કાઢી લઇએ તો કેટલા મણ રહે ?

૧૨) ૩૫ શેરમાંથી ૫ શેર કાઢી લઇએ તો કેટલા મણ રહે ?

૧૩) ૨ાા મણ ઘીમાંથી ૨૫ શેર ગળી ગયું તો કેટલું રહ્યું ?

૧૪) એક મણ ઘી આપવું હોય તો કેટલા રૂપીઆ મૂકીને તોળી આપવું ? પાંચશેરીથી કેટલીવાર તોળવું ?

૧૫) મારે મણ દાળ જોઇએ છીએ તેમાં ૩૨ શેર છે તો બીજી કેટલી લાવવી ?

૧૬) અધમણીઓ, દશશેરી, અને પાંચશેરી એક ત્રાજવામાં મૂકીએ તો કેટલા શેર તોળાય?

૧૭) ૦ાા મણ તે ૩૭ શેરથી કેટલું ઓછું?

૧૮) મણમાં ૧૦ શેર ઓછું તે કેટલું થયું?

૧૯) મણ તોળવાને માટે બશેરીથી કેટલી વખત તોળવું?

૨૦) અઢીશેર કેટલી વખત લઈએ તો મણ થાય? મણનો ૧૬ મો ભાગ?

૨૧) કેટલી વખત સવાશેર લઈએ તો મણ થાય?

૨૨) સાત વખત દશશેર તોળી આપ્યું તો કેટલા મણ થયું?

૨૩) એક તામડીમાં ૮ શેર દૂધ માય છે મારે ૨ મણ લેવું હોય તો તામડી કેટલી વખત ભરી લેવી?

૨૪) મણના શેર કેટલા? શેરના અધોળા કેટલા? મણના અધોળા કેટલા?

૨૫) ૧ાા મણ અનાજ છે રોજ બશેર વાપરીએ તો કેટલા દિવસ ચાલે? અને ૩ શેર વાપરીએ તો?

૨૬) શેર એ મણનો કેટલામો ભાગ છે?

૨૭) ૨ાા મણ ૩ શેરમાં કેટલું ઉમેરીએ તો ૩ મણ થાય?

૨૮) પોણો મણમાં ૪ાા શેર ઓછું તે કેટલું?

૨૯) પાવલાના ૫ શેર ચોખા મળે તો મણનું શું બેસે?

૩૦) અઢીશેરના બે આના આપ્યા તો મણનું શું પડ્યું?

૩૧) રૂ. ૨૨એ મણ ઘી મળે તો ૦ાા મણનું શું?

૩૨) ૯ વખત અઢીશેર ચણા લીધા તે કેટલા થાય?

૩૩) ૩૫ શેર અનાજ આપવું હોય તો સવાશેરીથી કેટલી વખત તોળી આપવું? અઢીશેરીથી કેટલી વખત તોળવું?

૩૪) અઢીશેર કેટલી વખત લઈએ તો ૦ાા મણ થાય?

૩૫) ૨ાા મણ તોળવા માટે કેટલા અધમણીઆ મૂકવા?
૩૬) કેટલી પાંચશેરીનો ભાર ૨ાા મણ જેટલો થાય?
૩૭) અધમણીઆ ને પાંચશેરી વડે ૧૫ શેર શી રીતે તોળી આપવું?
૩૮ મારી પાસે દશશેરા છે તેનાથી ૨ાા મણ શી રીતે તોળી આપવું?
૩૯) મારી પાસે ૧ શેરનું, ૩ શેરનું, ૯ શેરનું, અને ૨૭ શેરનું એવાં ચાર કાટલાં છે તે વડે ૧૯, ૨૨, ૨૫, ૩૫ શેર શી રીતે તોળી આપવું?
૪૦) ઉપલાં ચાર કાટલાંથી ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, એમ ૪૦ શેર સુધી કેવી રીતે તોળી આપવું?

પ્રકરણ ૪.

વજન અને કિંમત સંબંધી સમજ.

અચ્છેર બે વખત લઇએ તો કેટલું થાય? અચ્છેરનું બમણું કેટલું? પાશેરનું બમણું કેટલું? નવટાંકનું બમણું કેટલું? અધોળનું બમણું કેટલું? સવા રૂપીઆભારનું બમણું કેટલું?

અધમણ બે વખત લઇએ તો કેટલું થાય? દશશેરનું બમણું કેટલું? પાંચશેરનું બમણું કેટલું? અઢીશેરનું બમણું કેટલું? સવાશેરનું બમણું કેટલું?

અચ્છેરનો રૂ. ૧) પડે તો શેરનું શું? જ. રૂ. ૨). પાશેરનો રૂ. ૧) પડે તો અચ્છેરનું શું? જ. રૂ ૨). નવટાંકનો રૂ. ૧) પડે તો પાશેરનું શું? જ. રૂ. ૨). અધોળનો રૂ ૧) પડે તો નવટાંકનું શું? જ. રૂ. ૨).

અધમણનો રૂ. ૧) પડે તો મણનું શું? જ. રૂ ૨). દશશેરનો

રૂ. ૧) પડે તો અધમણનું શું ? જ. રૂ. ૨). પાંચશેરનો રૂ. ૧) તો દશશેરનું શું ? જ. રૂ. ૨). અઢીશેરનો રૂ. ૧) પડે તો પાંચશેરનું શું ? જ. રૂ. ૨). સવાશેરનો રૂ. ૧) તો અઢીશેરનું શું ? જ. રૂ. ૨).

ઉપરના હિસાબમાં તમે વજન કેટલા ગણું લીધું ? જ. બમણું. કિંમત કેટલા ગણી આપી ? જ. બમણી. બમણું વજન લઇએ તો કિંમત કેટલી આપવી પડે ? જ. બમણી. ચાર ગણું વજન લઇએ તો કિંમત કેટલી આપવી પડે ? જ. ચાર ગણી. આઠ ગણું વજન લઇએ તો કિંમત કેટલી આપવી પડે ? જ. આઠ ગણી.

ઉપરના હિસાબો પરથી કઇ રીત નીકળી? જ.

૧) જેટલા ગણું વજન લઇએ તેટલા ગણી કિંમત આપવી પડે.

બમણી કિંમત આપીએ તો વજન કેટલા ગણું મળે ? જ. બમણું. ચાર ગણી કિંમત આપીએ તો વજન કેટલા ગણું મળે ? જ. ચાર ગણું વજન મળે. આ ઉપરથી કઇ રીત નીકળી ? જ.

૨) જેટલા ગણી કિંમત આપીએ તેટલા ગણું વજન મળે.

શેરનું અડધું કેટલું ? અચ્છેરનું અડધું ? પાશેરનું અડધું ? નવટાંકનું અડધું? અધોળનું અડધું કેટલું ?

મણનું અડધું કેટલું ? અધમણનું અડધું કેટલું ? દશશેરનું અડધું ? પાંચશેરનું અડધું? અઢીશેરનું અડધું? સવાશેરના અધોળા કેટલા ? સવાશેરનું અડધું ?

શેરનો રૂ. ૧) પડે તો અચ્છેરનું શું બેસે ? જ. રૂ. ાા. અચ્છેરનો રૂ. ૧) પડે તો પાશેરનું શું બેસે ? જ. રૂ. ૦ાા. પાશેરનો રૂ. ૧) પડે તો નવટાંકનું શું બેસે ? જ. રૂ. ૦ાા. નવટાંકનો રૂ. ૧) પડે તો અધોળનું શું બેસે ? જ. રૂ. ૦ાા. અધોળનો રૂ. ૧)

બેસે તો અડધા અધોળનું અથવા સવારૂપીઆભારનું શું પડે? જ. રૂ.૦ાા.

મણનો રૂ. ૧ પડે તો અધમણનું શું બેસે? જ. રૂ. ૦ાા. અધમણનો રૂ. ૧) પડે તો દશશેર અથવા ૦ા મણનું શું બેસે? જ. રૂ. ના. દશશેરનો રૂ. ૧) બેસે તો પાંચશેરનું શું બેસે? જ. રૂ. ૦ાા. પાંચશેરનો રૂ. ૧) બેસે તો અઢીશેરનું શું બેસે? જ. રૂ. ૦ાા. અઢીશેરનો રૂ. ૧) બેસે તો સવાશેરનું શું બેસે? જ. રૂ. ૦ાા. સવાશેરનો રૂ. ૧) બેસે તો દશ અધોળનું શું બેસે? જ. રૂ. ૦ાા.

ઉપરના હિસાબોમાં તમે વજનનો કેટલામો ભાગ લીધો? જ. અડધો ભાગ. કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપ્યો? જ. અડધો ભાગ. વજનનો અડધો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. ૦ાા ભાગ. વજનનો ચોથો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. ચોથો ભાગ. વજનનો આઠમો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. આઠમો ભાગ. વજનનો સોળમો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. સોળમો ભાગ. વજનનો ૩૨મો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. ૩૨ મો ભાગ. વજનનો ૪૦ મો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. ૪૦મો ભાગ. વજનનો ૧૬૦૦ મો ભાગ લઇએ તો કિંમતનો કેટલામો ભાગ આપવો પડે? જ. સોળસેંમો ભાગ. આ ઉપરથી કઇ રીત નીકળી? **જ. ૩) વજનનો જેટલામો ભાગ લઇએ તેટલામો ભાગ કિંમતનો આપવો પડે.**

કિંમતનો અડધો ભાગ આપીએ તો વજનનો કેટલામો ભાગ મળે? જ. અડધો. કિંમતનો ચોથો ભાગ આપીએ તો વજનનો કેટલામો ભાગ મળે? જ. ચોથો ભાગ મળે.

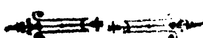
સુરત જિલ્લાનો "ભૂગોળ શિક્ષક" સવા આનો. [૨૩

આ ઉપરથી કઇ રીત નીકળી ? જ. ૪) કિંમતનો જેટલામો ભાગ આપીએ તેટલામો ભાગ વજન મળે.

રૂપીઅભારના અધોળ અને શેરની અઢીશેરી કરવાની સહેલી રીત.

૧। રૂપીઆભાર=૦॥ અધોળ થાય છે, માટે જે રૂપીઆભાર સવાયાના આંકમાં આવે તેના અધોળા થઇ શકે. રૂપીઆભારમાં જેટલી વખત સવા હોય તેના અર્ધા કરવાથી અધોળ થાય. તેજ મુજબ શેરની અઢીશેરી પણ થાય. જેમકે ૨૭॥ રૂપીઆભારના અધોળ કેટલા? ૨૭॥÷૧।=૨૨, ૨૨×૦॥=૧૧ અધોળ.

૨૭॥÷૧।=૨૨, ૨૨×૦॥ ૧૧ અઢીશેરી.

પ્રકરણ ૫.

આંક અને ધાતોના વ્યાવહારિક પરચુરણ હિસાબ.

સૂચના-હિસાબ વ્યવહારમાં લાગુ પાડી પૂછવા.

મનોયત્ન ૬.

૧) ૫ શેરના રૂ. ૦॥=॥ તો મણનું શું ?

૨) દશશેરના ૯ આના તો ૨ મણનું શું ?

૩) ૪ આનાનું ૮ શેર તો ૦॥ આનાનું કેટલું ?

૪) ૧૨ શેરના ૬ આના તો ૦॥। આનાનું કેટલું ?

૫) રૂ. ૦॥નું મણ તો ૧ આનાનું કેટલું ?

૬) રૂ. ૦॥=નું મણ તો રૂ. ૦)=॥નું કેટલું ?

૭) રૂ. ૧નું ૧૧ શેર તો ૯૮ાા શેરનું શું ?

૮) રૂ. ૨ાાએ મણુ તો ૨૭ાા રૂપીઆમાં કેટલા મણુ આવે ?

૯) રૂ. ૮નું મણુ તો ૨।૬ રૂપીઆનું કેટલા મણુ ?

૧૦) રૂ. ૨૧નું ૫૨ાા શેર તો રૂ. ૧)નું કેટલું ?

૧૧) ૬૩ શેરના ૪૨ પૈસા તો ૧ાા શેરનું શું ?

૧૨) ૫ પૈસાનું ૩૫ શેર તો ૬ પૈસાનું કેટલું ?

૧૩) ૩૦ શેરના ૨૪ પૈસા તો ૬। શેરનું શું ?

૧૪) મણુના ૨ાા રૂપીઆ તો ૭ાા રૂપીઆનું કેટલા મણુ ?

૧૫) રૂ. ૨૫નું ૧ાા મણુ તો ૭ાા મણુનું શું ?

૧૬) ૩ મણુના ૩ાા રૂપીઆ તો ૨૭ મણુનું શું ?

૧૭) ૨૭ મણુના ૧૬૨ રૂપીઆ તો ૧૨ રૂપીઆનું કેટલું ?

૧૮) ૦ાા મણુ ૭ શેરનો ૧ રૂપીઓ તો ૧ાા રૂપીઆનું કેટલું ?

૧૯) ૨૨ મણુ ઘીના ૧૫૪ રૂપીઆ તો ૩ મણુ ઘીનું શું ?

૨૦) રૂ. ૨૪નું ૧૬ મણુ તો ૧૮ રૂપીઆનું કેટલું ?

૨૧) રૂ. ૧ાનું ૧ાા મણુ તો ૯૩ાાા રૂપીઆનું કેટલું ?

૨૨) ૧૨ શેરના ૩૦ આના તો ૭ાા આનાનું કેટલું ?

૨૩) ૪૫ તસુના ૧૫ આના તો ૧૮ાાા આનાનું કેટલું ?

૨૪) ૮ આનાનું શેર તો ૧૦ રૂપીઆભારનું શું ?

૨૫) એક પૈસાનું ૨ાા શેર તો રૂ. ૧)નું કેટલું ?

૨૬) રૂ. ૦ાાનું શેર તો ૧। મણુનું શું ?

૨૭) રૂ. ૨ાાનું મણુ તો ૩૦ મણુનું શું ?

૨૮) ૫ શેરનો ૧ાા રૂપીઓ તો ૧ાા મણુનું ?

૨૯) રૂ. ૧)નું ૧ાા શેર તો ૨૯ રૂપીઆનું કેટલું ?

૩૦) રૂ. ૧ નું ૦ાાા શેર તો ૫૧ રૂપીઆનું કેટલું ?

૩૧) રૂ. ૦ાનું શેર તો ૬ા રૂપીઆનું કેટલું ?

૩૨) રૂ. ૦)ાનું અધોળ શેરનું શું ?

૩૩) રૂ. ૧નું ૧ા મણ તો ૪૮ મણનું શું ?

૩૪) રૂ. ૧ની ૩૬ પેનશીલ તો ૧ા રૂપીઆની કેટલી ?

૩૫) રૂ. ૧ાની ૨ા શેર બરફી મળે તો રૂ. ૭૫ની કેટલી આવે ?

૩૬) મણ ઘઉંમાંથી ૮ વખત સરખા દળવા આપ્યા ત્યારે દરેક વખતે કેટલા આપ્યા હશે ?

૩૭) ૫૦ માણસો વચ્ચે ૨ા મણ દૂધ વપરાયું ત્યારે એક માણસે કેટલું પીધું હશે ?

૩૮) એક શેરની ૫ કેરી ચઢે ત્યારે ૧ા મણની કેટલી ચઢશે ?

૩૯) રૂ. ૧ ની ૨૩ શેર જુવાર મળે તો ૦ાા મણ ૮ાા શેરનું શું બેસશે?

૪૦) ૬૮ કેરીનો રૂ. ૧ બેસે તો ૨ા રૂપીઆમાં કેટલી આવશે ?

૪૧) રૂ. ૬ ની મણ કેરી મળે તો રૂ. ૧૭૪ ની કેટલા મણ આવશે?

૪૨) રૂ. ૧ નું ૧ાા શેર ઘી મળે તો રૂ. ૩૦૦ નું કેટલું ?

૪૩) ૧ા શેરના ૭ા રૂપીઆ તો ૧ શેરનું શું ?

૪૪) ૧ા શેરના ૭૫ પતાસાં ચઢે તો ૨ા શેરનાં કેટલાં ચઢશે ?

૪૫) મણ કારેલાંનો ૧ા રૂપીઓ તો ૦ાા મણનું શું ?

૪૬) રૂ. ૬ નું ૧ા મણ તો ૧ મણનું શું ?

૪૭) ૨ા મણના ૧૨ા રૂપીઆ તો મણનું શું ?

૪૮) ૧ા પાઇની એક પેન તો ૧ા આનાની કેટલી ?

૪૯) ૩ આનાનું ૧ શેર તો ૩ પાવલીનું ?

૫૦) રૂ. ૧૬ાનું ૧ા મણ તો ૧૩ાા રૂપીઆનું કેટલું ?

૫૧) ૨ા મણના ૧૨ા રૂપીઆ તો ૭ા રૂપીઆનું કેટલું ?

૫૨) ૪ શેરનો ૧ા રૂપીઓ તો મણનું શું ?

૫૩) રૂ. ૯નું ૧૩ાા મણ તો ૭ રૂપીઆનું કેટલું ?
૫૪) રૂ. ૧૬ાનું ૧૪ મણ તો ૩૭ાા રૂપીઆનું કેટલું
૫૫) ૨૧ શેર ચાના રૂ. ૨૬ા બેસે તો રૂ. ૩ાામાં કેટલી આવશે ?
૫૬) ૩ મણ ઘીના રૂ. ૬૦ બેસે તો શેરનું શું ?
૫૭) રૂ. ૨ાા થી રૂ. ૭૨ાા એ કેટલા ગણા છે ?
૫૮) રૂ. ૧ાાની એક એવી ૭૩ાા રૂપીઆમાંથી કેટલી ટોપી આવે ?
૫૯) રૂ. ૭૪ાામાં રૂ. ૧ાા કેટલીવાર છે ?
૬૦) રૂ. ૧ાાએ રૂ. ૭૩ાામાં કેટલો વાર છે ?
૬૧) રૂ. ૪નું શેર તો ૫ રૂપીઆભારનું શું ?
૬૨) રૂ. ૫)નું શેર તો ૩ પાશેરનું શું ?
૬૩) રૂ. ૮)નું શેર તો રૂ. ૬ નું કેટલું ?
૬૪) રૂ. ૯)નું શેર તો રૂ. ૨ાનું કેટલું ?
૬૫) રૂ. ૪ાાનું શેર તો રૂ. ૨ાનું કેટલું ?
૬૬) રૂ. ૨ાાનું શેર તો ૪૦ પૈસાનું કેટલું?
૬૭) રૂ. ૧ાનું શેર તો ૧૦ આનાનું કેટલું ?
૬૮) રૂ. ૧ાાનું શેર તો રૂ. ૪૯ાા નું કેટલું ?
૬૯) રૂ. ૧ાનું શેર તો રૂ. ૪૮ાાાનું કેટલું ?
૭૦) રૂ. ૦ાાનું શેર તો રૂ. ૯ાાનું કેટલું ?
૭૧) રૂ. ૨ાાનું શેર તો રૂ. ૫૨ાાનું કેટલું ?
૭૨) રૂ. ૦)≈ાનું રૂપીઆભાર તો શેરનું શું ?
૭૩) રૂ. ૦)≈નું ૫ શેર તો મણનું શું ?
૭૪) રૂ. ૧ાનું ૧૦ શેર તો ૧ાા મણનું શું?
૭૫) રૂ. ૩)નું ૦ાા મણ તો ૨ાા મણનું શું ?
૭૬) રૂ. ૦ાનું ૧ા શેર તો મણનું શું?
૭૭) રૂ. ૨ાનું શેર તો ૪ અધોળનું શું?

૭૮) રૂ. ૨ાાનુ શેર તો ૨ નવટાંકનું શું?
૭૯) રૂ. ૬ાાનું શેર તો પાશેરનું શું?
૮૦) રૂ. ૨ાનું શેર તો દશ રૂપીઆભારનું શું?
૮૧) રૂ. ૮નું શેર તો ૧૮ પૈસાભારનું શું?
૮૨) રૂ. પાનું શેર તો ૯ અધોળનું શું?
૮૩) રૂ. ૭ાા નું શેર તો ૪ નવટાંકનું શું?
૮૪) રૂ. ૧૭ાા નું શેર તો ૨ પાશેરનું શુ?
૮૫) રૂ. ૨૧ા નું શેર તો ૩૦ રૂપીઆભારનું શું?
૮૬) રૂ. ૮ાનું શેર તો ૦ાા શેરનું શું?
૮૭) રૂ. પાાનું શેર તો ૧૨ અધોળનું શું?
૮૮) રૂ. ૨ાાનું શેર તો દોઢ અચ્છેરનું શું?
૮૯) રૂ. ૩ાાનું શેર તો ૬ નવટાંકનું શું?
૯૦) રૂ. ૨૨ાનું ૨ાા શેર તો ૯ રૂપીઆનું કેટલું?
૯૧) રૂ. ૦ાનું ૧૦ રૂપીઆભાર તો ૨ાા શેરનું શું?
૯૨) રૂ. ૦ાાનું પ રૂપીઆભાર તો ૨ાા શેરનું શું?
૯૩) રૂ. ૦ાાનું ૨ાા રૂપીઆભાર તો શેરનું શું?
૯૪) રૂ. ૦)૮નું પ રૂપીઆભાર તો ૨ શેરનું શું?
૯૫) રૂ. ૦ાઍાનું ૭ાા રૂપીઆભાર તો ૧ શેરનું શું?
૯૬) રૂ. ૧૧નું મણ તો ૪ અઢીશેરીનું શું?
૯૭) રૂ. ૩ આનાનું ૨ાા શેર તો મણનું શું?
૯૮) રૂ. ૦)૮નું ૨ાા શેર તો મણનું શું?
૯૯) રૂ. ૦)૮ાાનું ૨ાા શેર તો મણનું શું?
૧૦૦) રૂ. ૦ા૮નું ૨ાા શેર તો મણનું શું?
૧૦૧) રૂ. ૨ાા શેરના ૩ આના તો ૦ાા મણનું શું?
૧૦૨) રૂ. પાશેરનો ૧ાા આનો તો ૨ શેરનું શું?

૧૦૩) નવટાંકનો ૧। આનો તો શેરનું શું ?
૧૦૪) ૨। આનાનું નવટાંક તો ૨ અચ્છેરનું શું ?
૧૦૫) રૂ. ૨।નું ૫ શેર તો ૪ રૂપીઆનું કેટલું ?
૧૦૬) ૧॥ મણના રૂ. ૮) તો ૧૫ શેરનું શું ?
૧૦૭) રૂ. ૫ નું મણ તો રૂ. ૧નું કેટલું ?
૧૦૮) રૂ. ૮નું મણ તો રૂ. ૨।નું કેટલું ?
૧૦૯) રૂ. ૦॥≈નું શેર તો ૧। શેરનું શું ?
૧૧૦) રૂ. ૦॥= આનાનું ૫ રૂપીઆભાર તો શેરનું શું ?
૧૧૧) ૧। આનાની શેર પાપડી મળે તો ૧। મણ ૩ શેરનું શું ?
૧૧૨) ૧૦ રૂપીઆભારના ૩ આના તો શેરનું શું ?
૧૧૩) ૩ શેરના રૂ. ૯) તો ૦॥ મણનું શું ?
૧૧૪) રૂ. ૦)≈।નું ૧। શેર તો મણનું શું ?
૧૧૫) ૨॥ શેરનો રૂ. ૧) તો ૧॥ મણનું શું ?
૧૧૬) રૂ. ૦।=નું શેર તો મણનું શું ?
૧૧૭) ૪ શેરના ૬ રૂપીઆ તો ૩૯ શેરનું શું ?
૧૧૮) ૮ પાઇનું શેર દૂધ મળે તો ૮ આનાનું કેટલું આવે ?
૧૧૯) ૫ અધોળના ૭॥ આના તો શેરનું શું ?
૧૨૦) ૧૨ આનાનું મણ મીઠું મળે તો ૬ પૈસાનું કેટલું ?
૧૨૧) રૂ. ૧૨॥નું મણ તો ૨॥ રૂપીઆમાં કેટલું આવશે ?
૧૨૨) એક આનાનું ૨॥ અધોળ ઘી મળે તો રૂ. ૧નું કેટલું ?
૧૨૩) રૂ. ૦)૦॥નું અધોળ ઘી મળે તો રૂ. ૦॥નું કેટલું ?
૧૨૪) ૨॥ શેરના ૩ આના તો શેર ૦।=નું શું આપવું ?
૧૨૫) ૧। શેર દૂધનો એક આનો તો રૂ. ૧।નું કેટલું ?
૧૨૬) એક આનાનું ૨॥ શેર તો ૨॥ મણનું શું ?
૧૨૭) ૧૬ રૂપીઆનું ૧ મણ તો ૨॥ શેરનું શું ?

૧૨૮) રૂ. ૦ાનું ૨ા શેર તો રૂ. પા નું કેટલું આવશે ?
૧૨૯) ૨૦ ધાના ૩૦ આના તો ૩ ધાનું શું
૧૩૦) ૧ રૂપીઆનું ૨ા શેર તો મણનું શું ?
૧૩૧) ૬ આનાનું ૨ા શેર તો મણનું શું ?
૧૩૨) ૫૬ દોઢ પાઇ વટાવીએ તો કેટલી પાઈઓ આવશે ?
૧૩૩) ૭ા મણના કોઠારમાંથી ૧ા મણના કેટલા ટોપલા ભરાશે ?
૧૩૪) મારી પાસે ૩૧ા મણ અનાજ છે કોઠારમાં ૪૦ મણ માય છે કોઠાર ભરવાને કેટલું અનાજ લાવવું?
૧૩૫) રૂ. ૦ાા કેટલી લઉં તો ૭૨ રૂપીઆ થાય ?
૧૩૬) રૂ. ૭૨માં ૦ાા રૂપીઓ કેટલીવાર છે?
૧૩૭) રૂ. ૦ાા વાળી ૭૨ રૂપીઆમાંથી કેટલી ટોપીઓ આવે ?
૧૩૮) રૂ. ૫૫માંથી ૦ાા રૂપીઆની એક એવી કેટલી ચોપડી આવશે ને શું બચશે ?
૧૩૯) મને પહેલે દિવસે રૂ. ૩ા, બીજે દિવસે રૂ. ૧ાા, ત્રીજે દિવસે રૂ. ૨ા અને ચોથે દિવસે રૂ. ૧ા= ખરચ થયો ત્યારે કુલ કેટલો ખર્ચ થયો
૧૪૦) ૩ાા મણ જુવાર, ૨ા ઘઉં, અને ૭ા મણ બાજરી લાવ્યો ત્યારે કેટલા મણ અનાજ લાવ્યો ? જો દર મણની સરેરાસ કિંમત ૧ા રૂપીઓ હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડે ?
૧૪૧) ૪ાા મણ ૫ શેર ઘઉંમાંથી ૧ા મણ દળવા આપ્યા ત્યારે બાકી કેટલા રહ્યા ?
૧૪૨) ૩૭ા શેર ચોખામાં બીજા કેટલા નાખું તો ૧ા મણ થાય ?
૧૪૩) ૧૫ માઇલ ચાલતાં ૭ા કલાક લાગે તો ૭૨ માઇલ ચાલતાં કેટલો વખત લાગશે?
૧૪૪) રૂ. ૧)નું ૨ાાવાર કપડું મળે તો રૂ. ૭૦૦)નું કેટલું આવશે?

૧૪૫) ૭૧ પાઘડીના રૂ. ૧૭૭॥ બેસે તો ૧૯ પાઘડીનું શું?

૧૪૬) રૂ. ૨) ≈નું મણ ૦। ૭॥ શેર તો રૂ. ૦।≈નું કેટલું?

૧૪૭) ૨૯ આનાની ૮૭ નારંગી મળે તો ૭ આનાની કેટલી?

૧૪૮) ૧॥ રૂપીઆનું ૨૪ તસુ તો ૫ તસુનું શું?

૧૪૯) ૧ રૂપીઆની ૨૪ નારંગી તો ૯ નારંગીનું શું?

૧૫૦) ૧ લીટીમાં ૯ શબ્દ લખાય છે તો ૨૩૪ શબ્દની કેટલી લીટી થશે?

૧૫૧) ૩૬ તસુના ૪॥ રૂપીઆ તો ૩ તસુનું શું?

૧૫૨) કેટલા રૂપીઆમાંથી ૦॥। રૂ. વાળી ૬૯ ટોપી આવે?

૧૫૩) દરેક બ્રાહ્મણને ૧॥ રૂ. આપતાં રૂ. ૪૯॥ ખરચ થયો ત્યારે કેટલા બ્રાહ્મણો હશે?

૧૫૪) એક નિશાળમાં ૩૫ શેર પેંડા વહેંચ્યા, શેરના ૫ પેંડા થાય છે ત્યારે છોકરા કેટલા હશે?

૧૫૫) કયા કયા પલાખાનો જવાબ ૩૬, ૭૨, ૧૦૮ ને ૧૪૪ આવે?

૧૫૬) દરેક ભિખારીને એકેક પાઇ આપતાં ૧ રૂ. ની પાઇ વપરાઇ ત્યારે ભિખારી કેટલા હશે?

૧૫૭) ૬૯ શેર બરફી છે, દરેક સાધુને જો ૧॥ શેર આપું તો કેટલા સાધુને આપી શકાય?

૧૫૮) રૂ. ૪॥ છે, બીજા ધોરણના "મુખગણિત શિક્ષક" નો ૧॥ આનો બેસે છે, તો કેટલા "મુખગણિત શિક્ષક" આવશે?

૧૫૯) રૂ. ૩૭॥ માં ૧૫ છત્રી લીધી તો એ લેખે ૧૭ છત્રીનું શું બેસશે?

૧૬૦) ૨૪ ચોપડીના રૂ. ૩॥ બેસે તો ૧૬ ચોપડીનું શું બેસે?

૧૬૧) ૧૭ મણ જુવારના રૂ. ૪૨॥ બેઠા તો રૂ. ૧૫માં કેટલા મણ જુવાર આવશે?

(૧૬૨) ૭૫ માણસ વચ્ચે ૧૧૨॥ રૂ. વહેંચ્યા તો ૧૫ માણસના મળીને કેટલા રૂપીઆ થશે?

(૧૬૩) ૪૭ ખુરસીનો રૂ. ૧૧૭॥ બેઠા તો ૬૯ ખુરસીનુ શું લેશે?

(૧૬૪) દોઢ રૂપીઆવાળી ૩૦ ચોપડીને બદલે રૂ. ૨॥ વાળી કેટલી ચોપડી આપવી?

(૧૬૫) રૂ. ૮॥ માં ૧૭ ખડીઆ મળે છે તો રૂ. ૩૫માં કેટલા ખડીઆ આવશે?

(૧૬૬) ૬ મહીનામાં રૂ. ૧૫૬ બચાવું છું તો રૂ. ૨૩૪ બચાવવાને કેટલો વખત લાગશે?

(૧૬૭) ૧૨ મણ લોટના રૂ. ૩૦ તો ૩૬ મણનું શું?

(૧૬૮) ૧૫ કેરીના રૂ. ૩॥ તો રૂ. ૫ માં કેટલી કેરી આવશે?

(૧૬૯) ૧૭ મણ દૂધના રૂ. ૨૫॥ તો ૫૧ મણનું શું?

(૧૭૦) ૧૩ ઘોડાના રૂ. ૩૯૦ બેઠા તો ૫૨ ઘોડાનું શું બેસશે?

(૧૭૧) ૩૫ રૂ.માંથી રૂ. ૧॥ વાળી ટોપીઓ લેતાં ૦॥ રૂ. વધ્યો ત્યારે કેટલી ટોપીઓ લીધી હશે?

(૧૭૨) રૂ. ૨॥ વાળી ૩૫ ટોપી લેતાં ૦॥। રૂ. વધ્યો ત્યારે કેટલા રૂપીઆ હોવા જોઇએ?

(૧૭૩) કઇ સંખ્યાને ૧॥થી ગુણીએ તો ૧૪૪ આવે?

(૧૭૪) જો ૨૮ રૂ. વધારે હોત તો ૭ રૂપીઆ વાળી ૧૩ ખુરસી લેતાં ૩ રૂપીઆ વધત, ત્યારે રૂપીઆ કેટલા હોવા જોઇએ?

(૧૭૫) હું બજારમાં કેટલાક પૈસા લઇ ગયો, ૯ પૈસાની રેવડી, અને ૨ પૈસાના બોર લીધાં પણ મારા મામા મળ્યા તેમણે મને એક આનો આપ્યો ત્યારે મારી પાસે ૫ પૈસા થયા તો ઘેરથી હું કેટલા પૈસા લઇ નીકળેલો?

સમાપ્ત.

અમૂલ્ય સૂચના.

—મુખગણિત શબ્દ વાંચી છેતરાતા ના.
મુખગણિત માટે ચોપડી ખરીદતાં પહેલાં—

"મુખગણિત શિક્ષક" જરૂર જોજો

કારણ કે ?

૧) દેશી રાજ્યોએ ટેકસ્ટ બુકસ, ઈ. લા. માટે મંજુર કરેલા
૨) કેળવણીખાતાના અધિકારી સાહેબોએ પસંદ કરેલા છે.
૩) વિદ્વાન સદ્ગૃહસ્થોએ અંગિકાર કરેલા છે.

નામ તેવું જ કામ છે.

"મુખગણિત શિક્ષક" ભાગ ૧ થી ૬.

બાળવર્ગ.	રૂ. ૦-૧-૦	ત્રીજા ધો.	રૂ. ૦-૧-૯
પહેલા ધો.	રૂ. ૦-૧-૩	ચોથા ધો.	રૂ. ૦-૨-૦
બીજા ધો.	રૂ. ૦-૧-૬	પાંચમા ધો.	રૂ. ૦-૨-૩

સુરત જિલ્લાનો નકશો. ત્રણ આના.

સુરત જિલ્લાનો "ભૂગોળ શિક્ષક" સવા આનો.

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની
પ્રશ્નોત્તર માળા. દોઢ આનો.

કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર—સુરત.